

Sociálne poľnohospodárstvo

Definícia, vývoj, súčasný stav a potreby

Miloslav Kováč

2017

Dokument má za úlohu prispieť k rozšíreniu pojmu „sociálne poľnohospodárstvo“, pomôcť k praktickej aplikácii sociálneho poľnohospodárstva, ako nástroja zvyšovania životnej úrovne a trvalej udržateľnosti regiónov Slovenska, posilniť ponímanie jeho významu a zahájenie procesu jeho zapracovania do legislatívy SR.

1. Čo je sociálne poľnohospodárstvo?

Sociálne poľnohospodárstvo je definované ako súhrn činností využívajúcich poľnohospodárske zdroje, rastlinné i živočíšne, za účelom tvorby adekvátneho prostredia pre rôzne zdravotne alebo sociálne znevýhodnené osoby a širokú verejnosť s cieľom poskytovať im možnosť pracovného uplatnenia, napomáhať ich integrácii do spoločnosti, alebo prostredníctvom vzdelávania a voľnočasových aktivít prispievať k ich vzťahu k vidieku a prírode. V tomto zmysle sa jedná o to, aby boli v rámci poľnohospodárskeho podniku alebo poľnohospodárskych činností vytvorené podmienky, umožňujúce zapojenie osôb so špecifickými potrebami do bežných poľnohospodárskych činností s cieľom zaisťovať ich rozvoj a podporu a zlepšiť ich blahobyť.

Skrátka sa jedná o integračné zamestnávanie / sociálne služby, terapiu a rehabilitáciu / vzdelávacie aktivity na vidieckych farmách, s cieľom väčšej integrácie zdravotne či sociálne znevýhodnených ľudí do spoločnosti. To sa dá pomerne flexibilne modulovať a pretvárať, často to vychádza z dostupných podpôr, skúseností a chuti farmára. A napokon ide o vytváranie nových možností ľuďom žijúcim na vidieku, kde je rôznych služieb menej než v mestách. Sociálne poľnohospodárstvo umožňuje prirodzenou cestou získať sociálnu, zdravotnú a duševnú pohodu zúčastneným osobám pri využití prírodných prvkov a vykonávaní poľnohospodárskej činnosti.

Sociálne poľnohospodárstvo v pozitívnom smere mení vnímanie poľnohospodárstva a vidieckych zdrojov. Koncept sociálneho poľnohospodárstva nám dáva novú príležitosť, ako poľnohospodárom, tak aj ďalším subjektom pôsobiacim vo vidieckom priestore, umožňuje zavádzať a vytvárať nové alternatívne služby, rozširovať a diverzifikovať činnosti a ich úlohu v spoločnosti. Súčasne sa otvárajú možnosti pre zdravotne a sociálne znevýhodnené osoby, ktoré v sociálnom poľnohospodárstve nájdu pracovné uplatnenie alebo môžu zmierniť dopady svojho zdravotného postihnutia alebo sociálnych problémov. Sociálne poľnohospodárstvo tiež ponúka širokú škálu aktivít i v oblasti vzdelávania a v ďalších činnostiach spojených s vidieckym či prímestským prostredím. Spája niekoľko oblastí ľudských činností, ktorých pozitívne prínosy sú zjavné a uchopiteľné pre každého z nás.

Základné vymedzenie

Aj keď aktivity, ktoré sú súčasťou sociálneho poľnohospodárstva, sú veľmi rôznorodé, majú vždy dva spoločné prvky:

- aktivity majú úzku väzbu na poľnohospodárske činnosti alebo poľnohospodársky podnik a
- sú určené osobám, ktoré majú dočasne alebo trvalo špecifické potreby.

Čiastkové ciele

- začlenenie na trh práce pre široké spektrum osôb so špecifickými potrebami;
- rehabilitácia a terapia v zmysle poskytovania odbornej sociálnej starostlivosti a sociálnych služieb a príprava na zamestnanie;
- vzdelávanie a ostatné činnosti vedúce k zlepšeniu znalostí poľnohospodárskych postupov, vidieckej kultúry a starostlivosti o krajinu a jej udržateľnosť.

2. Prínosy (ciele) sociálneho poľnohospodárstva

- Podpora kvality života jedincov
- Dostupnejšie sociálne, terapeutické a rehabilitačné služby na vidieku
- Sociálna integrácia na vidieku
- Efektívnejšia sociálna pomoc, podpora a starostlivosť
- Tvorba a udržanie pracovných miest na vidieku
- Rozvoj vidieckych komunít
- Rozvoj lokálnej ekonomiky
- Diverzifikácia poľnohospodárskych produkčných i mimoprodukčných aktivít
- Trvale udržateľný rozvoj vidieka a poľnohospodárstva

3. Cieľové skupiny sociálneho poľnohospodárstva

- Osoby so znevýhodneným vstupom na trh práce
- Užívatelia sociálnych služieb u registrovaných poskytovateľov
- Cieľové skupiny európskych štrukturálnych a investičných fondov
- Široká verejnosť

4. Hlavní aktéri vytvárajúci podmienky pre sociálne poľnohospodárstvo v praxi

- Poľnohospodár
- Registrovaný poskytovateľ sociálnej služby

- Realizátori projektov EŠIF
- Vzdelávacie inštitúcie
- Úrad práce
- Sociálny pracovník
- Sociálny podnik
- MVO a spolky pôsobiace na vidieku a v prímestských oblastiach
- Samospráva
- Klient / užívateľ

5. História moderného sociálneho poľnohospodárstva

Vznik jednotlivých iniciatív v sociálnom poľnohospodárstve sa dá sledovať do 60. rokov minulého storočia predovšetkým na západoeurópskom vidieku ako novú, hospodársky udržateľnú prax. Vzniká zdola, od farmárov, ktorých cieľom je rozvoj lokálneho priestoru a začlenenia širších sociálnych vrstiev do poľnohospodárskej produkcie. Vývoj sociálneho poľnohospodárstva je v každej z európskych krajín odlišný, hlavne kvôli histórii, kultúre, štruktúre ich sociálnej a zdravotnej starostlivosti, vzdelávacím inštitúciám atď. V Taliansku sa sociálne družstvá s podielom poľnohospodárskej práce objavili po uzavretí psychiatrických liečební v 80. rokoch 20. storočia, k ich rozvoju tiež prispelo vyvlastnenie poľnohospodárskej pôdy mafiánskym spolkom. V Nemecku bola situácia odlišná. Prvé sociálne inštitúcie tam vznikali na konci 19. storočia často s malými poľnohospodárskymi jednotkami pre zásobovanie vlastnej kuchyne. Tieto inštitúcie prirodzene prepájali integráciu ľudí závislých na sociálnej starostlivosti s ich prácou, jednalo sa o pracovnú terapiu. V 60. rokoch klesli ceny potravín z dôvodu globalizácie trhu s poľnohospodárskymi komoditami, a preto bolo mnoho týchto jednotiek uzavretých a ostatné boli transformované do chránených dielní. V 80. a 90. rokoch sa však situácia zmenila, vzrástlo povedomie o prírode a životnom prostredí, ľudia sa začali viac zaujímať o pôvod potravín a ekologické poľnohospodárstvo a predaj produktov ekologického poľnohospodárstva sa stal lukratívnym. Preto sa začali pôvodne zaniknuté poľnohospodárske jednotky postupne obnovovať. V Holandsku, Írsku a Veľkej Británii bolo mnoho prvých priekopníkov green care inšpirovaných antropozofiou Rudolfa Steinera a kresťanskými princípmi. V Slovinsku väčšina projektov začala v neskorých 90. rokoch, boli inšpirované a motivované inovačným potenciálom prepojenia sociálnej a poľnohospodárskej starostlivosti. Vo Francúzsku bol zrejmy vznik komunitných záhrad na okraji miest v sociálne problematických oblastiach a veľké množstvo pedagogických fariem. Sociálne poľnohospodárske iniciatívy väčšinou sprevádza podobný model rozvoja. Začínajú pionierskym štádiom, kedy sa sociálne poľnohospodárstvo odohráva na dobrovoľníckej báze vychádzajúcej zo silnej motivácie. Súkromné farmy vytvárajú svoje vlastné projekty a farmári vstupujú do systému na základe pocitu solidarity. Na tejto počiatočnej úrovni môžu farmári počítať len s malou odozvou a uznaním od

obecnej spoločnosti. V tomto štádiu je Slovensko, Česká republika, ale napríklad i Slovinsko. Ďalšie štádium sa môže nazvať multifunkčné poľnohospodárstvo. Na tejto úrovni sa rozvíja profil sociálneho poľnohospodárstva, avšak stále chýba výrazná podpora z verejných finančných zdrojov, ktoré sa vzťahujú k zdravotníckemu alebo sociálnemu systému. Záujem prichádza hlavne od poľnohospodárov a lokálnych súkromných i verejných inštitúcií. Veľkú úlohu stále hrá odhodlanie farmárov. Na tejto úrovni je Flámsko, kde je sociálne poľnohospodárstvo podporované z oblasti pre rozvoj vidieka. Sociálne poľnohospodárstvo ako inkluzívny model, ako sa môže nazvať posledné štádium sociálneho poľnohospodárstva, tvorí veľký počet iniciatív uznaných verejnými inštitúciami i spoločnosťou. Sociálni poľnohospodári sú organizovaní v regionálnych a celoštátnych sieťach, zahrnutý je poľnohospodársky i sociálno-zdravotný systém. Na tejto úrovni je dnes Holandsko, Taliansko, Francúzsko. Je dôležité poznamenať, že takmer všetky iniciatívy majú v zárodku potrebu solidarity. Medzi hlavné dôvody priekopníkov sociálneho farmárčenia a malých rodinných fariem patrí tieto: túžba reagovať na potreby hlavne znevýhodnených skupín, nutnosť alternatívy k intenzifikácii poľnohospodárstva, pranie zdieľať život farmárskej rodiny s konkrétnou znevýhodnenou skupinou, pranie plniť ciele súvisiace so sociálnou spravodlivosťou a solidaritou ako súčasť osobnej / rodinnej / komunitnej voľby životného štýlu, pranie prevádzať (alternatívnu) odbornú prax na tomto poli, možnosť mať nové zdroje príjmov či pranie otvorenia miestnej komunity.

6. Sociálne poľnohospodárstvo v Európe

Sociálne poľnohospodárstvo v EU sa rozvíja v rôznych formách a je dobre zavedenou praxou predovšetkým v Holandsku, Belgicku, Portugalsku, Nemecku, Nórsku, Fínsku a Taliansku, na popularite získava tiež vo Veľkej Británii. Predovšetkým združuje dva modely. Multifunkčné poľnohospodárstvo a sociálne služby. Zahrňuje značný rozsah rôznych postupov, zameranie a kritéria kvality. Má však vždy niektoré spoločné znaky pokiaľ ide o prístup, vzťahy s ostatnými odvetvami a financovaním. Existuje rada rozdielov medzi krajinami EU pokiaľ ide o ich históriu, prístupy a zameranie. Od inštitucionálneho prístupu cez čisto súkromný prístup, až po zmiešaný prístup založený na sociálnych družstvách, združeniach, nadáciách a súkromných farmách (prevažne v Taliansku). Jednotlivé štáty majú aj rôzne spôsoby financovania. Stretávame sa tu s verejnými projektmi a charitatívnymi akciami, verejnými fondmi, alebo sa podpora sociálneho poľnohospodárstva stáva súčasťou politiky rozvoja vidieku, majúcu za cieľ podporovať vznik a rozvoj sociálnych fariem.

Aj keď sa jednotlivé farmy líšia podľa veľkosti a typu produkcie, všetky ponúkajú určitú formu sociálnej práce a integrácie v prepojení s poľnohospodárskymi činnosťami, či už ide o produkciu plodín, záhradníctvo, ovocinárstvo, chov hospodárskych zvierat, lesné práce, údržba krajiny či akúkoľvek kombináciu vyššie uvedených oblastí. Niektoré farmy kladú väčší dôraz na sociálnu podporu a starostlivosť, iné na zaistenie dostatku poľnohospodárskej produkcie.

Napríklad v Holandsku je prepracovaný systém tzv. „care farms“, ktorý odlišuje 6 typov fariem podľa toho, v akom pomere sú poľnohospodárska činnosť a sociálna starostlivosť. Súčasne tu existujú tri spôsoby podpory pre sociálnych farmárov. Buď je začlenený do systému

podpôr zo zdravotníckeho a sociálneho systému, alebo pracuje na báze kontraktu s registrovaným poskytovateľom sociálnych služieb alebo sú tieto služby hradené z osobného rozpočtu klienta.

V Taliansku sociálne poľnohospodárstvo stojí na existencii sociálnych družstiev, tzv. kooperatív. Kooperatívy typu A zaisťujú starostlivosť a vzdelávacie služby a sú neziskového charakteru. Kooperatívy typu B môžu prevádzkovať všetky podnikateľské sektory s cieľom integrovať do zamestnania aspoň 30% osôb so znevýhodnením, zároveň môžu ťažiť z daňových úľav, majú prednosť pri súťažiach o verejné zákazky atd.

Nemecko pre oblasť sociálneho poľnohospodárstva nemá nastavené žiadne pravidlá, je však regulovaná sociálnym systémom, čo sťažuje medzisektorovú spoluprácu. Napríklad v prevádzkach spracovávaní poľnohospodárskych produktov určených pre konzum existujú pravidlá a podmienky vzťahujúce sa k hygiene, zdraviu, bezpečnosti, ktoré sú náročné pre malé výrobné jednotky a zároveň obmedzujú možnosti zamestnávať osoby s postihnutím. Tiež finančné kompenzácie z oblasti zdravotníctva či sociálneho sektora je možné čerpať až od určitého počtu klientov.

Sociálne poľnohospodárstvo v Slovinsku bolo uznané ako doplnková aktivita na rodinných farmách Programom rozvoja vidieka na roky 2007-2013, a to predovšetkým v oblasti dobrovoľných rehabilitačných, tréningových služieb a zaistenie chránených pracovných miest pre ľudí so zdravotným postihnutím vo vidieckych oblastiach. Sociálne poľnohospodárske činnosti tiež využívajú organizácie sociálnej starostlivosti ako doplnkovú aktivitu, ktorá nie je finančne ohodnotená.

Sociálne farmy vo Veľkej Británii sú väčšinou klasické hospodárstva, niekedy tieto činnosti zaisťujú charitatívne organizácie a iné inštitúcie. Priemerná veľkosť sociálnej farmy je 49 ha. Sociálne farmy poskytujú širokú ponuku služieb – rozvíjanie základných, sociálnych, pracovných zručností, zoorehabilitáciu a animoterapiu a záhradnú terapiu. Farmy získavajú príspevky z osobného rozpočtu klientov sociálnych služieb, z dotácií sociálneho systému či z iných fondov a charít.

Počet sociálno-poľnohospodárskych podnikov sa rýchlo zvyšuje. Dohľadateľné údaje sú o situácii v Holandsku, kde rodinné farmy patria k hlavným poskytovateľom sociálno-terapeutických služieb. V Holandsku vidíme posun od 51 fariem v roku 1998 k 756 v roku 2007. Podľa starších údajov z roku 2004 bolo v Nórsku 550 fariem, v Taliansku medzi 300-350 farmami, v Rakúsku 250 fariem a vo Flámsku 140 fariem. Vo Veľkej Británii bolo v roku 2012 okolo 180 care farms. Celkový počet užívateľov služieb na 115 dopytovaných sociálnych farmách vo Veľkej Británii sa pohyboval okolo 2998 týždenne.

V Českej republike je pojem „sociální zemědělství“ skôr neznámy než známy. Ako taký sa do krajiny dostal na základe projektu Multifunctional Agriculture in Europe (MAiE). Cieľom projektu bol jednak vznik študijného kurikula pre existujúcich alebo potencionálnych sociálnych poľnohospodárov, jednak koncept sociálneho poľnohospodárstva propagovať a jeho obsah implementovať do vzdelávacích štruktúr partnerských krajín projektu. Od konca projektu, teda asi od zimy 2013/2014, sa veci pohli vpred, napr. došlo k prepojeniu so Zemědělskou fakultou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, kde sa myšlienky sociálneho poľnohospodárstva ujali a v súčasnosti vytvárajú nový bakalársky program Sociální zemědělství. Ponuka kurzu ďalšieho vzdelávania, ktorý všeobecne uvádza do konceptu, sa tiež objavila v apríli 2015 na VOŠ Jabok v Prahe. Vďaka zdieľaniu kontaktov s farmou v Čihovicích u Týna nad Vltavou a ich

združením Pomoc Týn nad Vltavou bola na jeseň 2014 založená na Ministerstve zemедělství (MZe) medzirezortná Pracovná komisia pre sociálne poľnohospodárstvo. V súčasnosti sa v tejto skupine hľadajú možné podpory zamestnanosti na vidieku v poľnohospodárskych prevádzkach z finančných prostriedkov MZe. Prostredníctvom nástrojov Podpurného garančného roľníckeho a lesníckeho fondu, a.s. je pripravovaný Program sociálneho zeměдělství, ktorý priamo upravuje podmienky pre podnikateľov v poľnohospodárstve, ktorí na svojich prevádzkach budú zamestnávať osoby so zdravotným postihnutím a znevýhodnením na trhu práce. Ďalším výstupom pracovnej komisie je príprava dokumentu „Sociálne zeměдělství – představení konceptu“, ktorý všeobecne a v najširšej možnej forme popisuje, čo je sociálne poľnohospodárstvo, komu je určené, čo poskytuje, kto ho môže a za akých podmienok prevádzkovať. Ambíciou tohto dokumentu je informovať všetky zúčastnené subjekty a osoby tak, aby, ak sa vysloví „sociálne zeměдělství“, bolo všetkým zrozumiteľné, „o čo ide“.

7. Sociálne poľnohospodárstvo na Slovensku

Pojem sociálne poľnohospodárstvo je v súčasnej dobe na Slovensku v podstate neznámy. Zatiaľ čo sa sociálne poľnohospodárstvo v rôznych formách rozvíja vo viacerých štátoch EÚ a znamená posilnenie úlohy občianskej spoločnosti, nie je u nás známy ani jeho názov, nie to ešte jeho obsah či definovaný jeho právny rámec. Príčin je iste viac. Poľnohospodárstvo v EÚ 15 bolo ušetrené násilnej kolektívizácie a je nepretržite založené na existencii súkromných rodinných fariem – hospodárstvach teraz o priemernej výmere cca 18 ha. V Československu boli súkromné poľnohospodárske hospodárstva založené na rodinnom vlastníctve pôdy a ostatnom majetku po roku 1948 násilne zničené. Boli pretrhané tradičné generačné rodinné väzby s pôdou, poľnohospodárstvom a vidieckym prostredím. Život v dvojgeneračných rodinách bol celkom bežný, takisto boli prirodzenou súčasťou dediny i ľudia telesne postihnutí. K tradičným hospodárstvám vždy patrilo, že na nich pobývali ľudia vyžadujúci určitú mieru podpory, akurát sa táto prirodzená integrácia rozbila silovými zásahmi štátu do poľnohospodárstva, vytvorením sociálnych kategórií a ústavov sociálnej starostlivosti, pribudla byrokratizácia, administratíva, pravidlá, takže sociálne poľnohospodárstvo by túto odveku prax rado znovuobnovilo.

Aj vývoj poľnohospodárstva po roku 1990 v mnohom „zakonzervoval“ odcudzenie od tradičných foriem poľnohospodárstva. Poľnohospodárstvo na Slovensku je z 2/3 založené na obchodných spoločnostiach (s.r.o., a.a.s.) a družstvách, ktoré intenzívne hospodária na veľkých výmerách, väčšinou prenajatej pôdy. Jeden poľnohospodársky podnik hospodári na výmere až niekoľko tisíc hektárov pôdy, čo zahrňuje i niekoľko dedín. V podmienkach takýchto foriem poľnohospodárstva sa dá veľmi ťažko uvažovať s aplikáciou sociálneho poľnohospodárstva. Našťastie aj v SR, za veľmi neľahkých podmienok, sa vrátili mnohí potomkovia pôvodných vlastníkov a obnovili po roku 1990 rodinné hospodárstva. Pokiaľ chceme rozvíjať sociálne poľnohospodárstvo ako inovačný prístup v rozvoji sociálnej spoločnosti a demokratickej obnovy vidieku, potom za základ tejto obnovy prichádzajú do úvahy predovšetkým rodinné poľnohospodárske farmy. Rodinné farmy umožňujú v rámci sociálneho poľnohospodárstva využiť súhrn činností v pestovaní rastlín a chovu malých hospodárskych zvierat, v ekologických,

sociálnych, ubytovacích a rekreačných službách, vrátane prístupu na farmárske trhy. Význam a prínos rodinných poľnohospodárskych fariem pre vidiek je značný. Mnohé z nich majú certifikát ekologických poľnohospodárov. Súkromní poľnohospodári majú vyjasnené vlastnícke vzťahy, sú trvalo usídlení v obciach a v krajine a stali sa významným činiteľom rozvoja vidieku. EU si význam rodinných poľnohospodárskych fariem uvedomuje v programe rozvoja vidieku. Preto bol tiež rok 2014 vyhlásený „Medzinárodným rokom rodinných fariem“.

Na Slovensku môžeme nájsť niekoľko organizácií realizujúcich projekty spadajúce pod sociálne poľnohospodárstvo, i keď s týmto pojmom nepracujú a nie sú ani navzájom prepojené. Napríklad v Košiciach nezisková organizácia Oáza - nádej pre nový život (www.new.oaza-nadej.org) pomáha ľuďom v krajnej životnej situácii, ľuďom v núdzi a bez domova. Občianske združenie Svatobor (www.svatobor.estranky.sk) v okrese Vranov nad Topľou sa snaží naplňať víziu potravinovej a energetickej sebestačnosti rómskych komunít.

8. Potreba prijatia opatrení v SR

Európsky hospodársky a sociálny výbor vo svojom stanovisku zo dňa 22.11.2012 konštatuje, že návrhy komisie na obdobie rokov 2014 – 2020 otvárajú nové perspektívy pre sociálne poľnohospodárstvo do oblasti ekologickej ochrany a politiky v sociálnej a zdravotnej oblasti. Členské štáty a jednotlivé orgány by mali posilniť vzájomnú spoluprácu s cieľom odstrániť prekážky prístupu k štrukturálnym fondom a uľahčiť tento prístup vhodným súkromným farmárom. Spoločný strategický rámec ponúka možnosť kombinácií rôznych fondov v rámci financovania z viacerých zdrojov. Aj SR by sa konečne mala zapojiť do inovačného procesu sociálneho poľnohospodárstva v priebehu programového obdobia v rokoch 2014 až 2020.

1. Vhodné prístupy v sociálnom poľnohospodárstve

Aktivity sociálneho poľnohospodárstva v podmienkach SR musí zahrňovať oblasti zdravotnej starostlivosti, pokračovanie v sociálnom začleňovaní seniorov, telesne a duševne postihnutých, či inak nezamestnateľných ľudí do aktivít vidieckeho prostredia, zavádzať odbornú prípravu a rekvalifikáciu. Prístupy v oblasti sociálneho poľnohospodárstva umožňujú vysokú mieru diverzifikácie a flexibility. Môže byť zvolený:

- Prístup inštitucionálny s prevahou verejných zdravotníckych inštitúcií
- Súkromný prístup založený na terapeutických farmách
- Zmiešaný prístup založený na sociálnych družstvách či združeniach a na súkromných farmách.

V podmienkach SR sa javí ideálny prístup zmiešaný, ktorý najlepšie zobrazuje potrebnú flexibilitu súžitia a spolupráce medzi súkromným farmárom a sociálnym a zdravotným zariadením vo vzťahu k seniorom, telesne a duševne postihnutým, či dlhodobo nezamestnaným ľuďom na farme.

Môže sa jednať o súkromné farmy vedené súkromným poľnohospodárom, ktorému sociálne poľnohospodárstvo umožňuje diverzifikáciu čiastočných zdrojov príjmu, alebo môže

dôjsť k dohodnutému rozsahu spolupráce s neziskovými organizáciami a farmárom a agentúrami sociálnych a zdravotných služieb. Rozsah dohodnutej spolupráce medzi farmárom a neziskovou organizáciou sa zaistí zmluvne.

V rámci farmy poľnohospodára je možné využívať:

- objekty pre bývanie a stravovanie
- objekty pre ustajnenie a zariadenia pre chov hospodárskych zvierat
- plochy poľnohospodárskej a lesnej pôdy
- školenie a zapracovanie
- na farme je možné realizovať chov malých zvierat so špecializáciou na chov oviec, kôz, králikov, hydiny, holubov, exotického vtáctva a včiel. Zaisťovať časť krmív, ošetrovať sady, pestovať ovocie, zeleninu, byliny a kvety.
- spracovávať syry, vajcia, mlieko, ovocie a med s účasťou na farmárskych trhoch
- starať sa o biokoridory a biocentrá v krajine

2. Spôsoby financovania

Financovanie sociálneho poľnohospodárstva môže mať rôzne formy a zabezpečené rôznymi spôsobmi. Spôsob financovania sa bude riadiť vždy podľa zvolenej formy sociálneho poľnohospodárstva. Môže ísť napríklad o tieto formy:

- súkromný farmár,
- nezisková organizácia,
- poprípade poľnohospodársky podnik bude spadať pod verejnú organizáciu či agentúru v odvetví zdravotníctva a sociálnych služieb.

V praxi sa môžu jednotlivé formy financovania prelínať.

K financovaniu projektov sociálneho poľnohospodárstva môžu byť združované prostriedky medzirezortne a to z:

- Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka
- Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny
- Ministerstva zdravotníctva
- Úradu vlády SR
- Európskych sociálnych fondov

Sociálne poľnohospodárstvo môže byť financované:

- z verejných projektov a charitatívnych akcií
- z verejných fondov
- z politiky rozvoja vidieka

3. Podpora začlenenia sociálneho poľnohospodárstva do výskumných programov a odbornej prípravy.

Hlbšia analýza sociálneho poľnohospodárstva nutne potrebuje podporu výskumu v oblastiach terapie a lekárstva, v oblasti sociálnej práce v poľnohospodárstve a v oblasti odbornej poľnohospodárskej prípravy. Mimoriadnu pozornosť je nutné tiež venovať výberu, odbornej príprave zúčastnených. Je potrebné pripraviť a ponúkať školenia a rozvoj zručností zodpovedným osobám i cieľovej skupine.

Potrebné je tiež zmapovať existujúce projekty spadajúce pod sociálne poľnohospodárstvo, zosieťovať ich, preskúmať ich dopady, problémy a potreby.

4. Začlenenie sociálneho poľnohospodárstva do stratégie udržateľného rozvoja občianskej spoločnosti.

Aj v SR by sociálne poľnohospodárstvo malo byť podporované inštitúciami EÚ a vládou. To vyžaduje zriadenie právneho rámca sociálneho poľnohospodárstva na rôznych úrovniach riadenia. Vytvoriť ústrednú správu sociálneho poľnohospodárstva, uľahčiť prístup k cielenej podpore orgánov verejnej správy v integrácii podporných štrukturálnych fondov a vhodnej propagácie.

V krajinách EÚ sa počet podnikov pôsobiacich v sociálnom poľnohospodárstve zvyšuje, ale je ich stále menej než 1 % z celkového počtu poľnohospodárskych podnikov. Počet súkromných rodinných fariem v SR, zaoberajúcich sa sociálnym poľnohospodárstvom, musí byť účelovo stanovený nutnou monitorovacou činnosťou a náročným výberom.

Uznanie sociálneho poľnohospodárstva za súčasť rozvoja vidieckeho prostredia a hospodárstva by umožnilo využitie všetkých iniciatív podporovaných a financovaných európskymi štrukturálnymi fondmi. V politike rozvoja vidieka by mohla byť, po inovácii, využívaná podpora hlavne v ose III (Kvalita života vo vidieckych oblastiach a diverzifikácia vidieckeho hospodárstva) a IV (Leader).

9. Záver

Oblasť sociálneho poľnohospodárstva je málo zmapovaná, ale zároveň sa ponúka mnoho možností, ako koncept ďalej rozvíjať a realizovať. Ako celok predstavuje predovšetkým v oblasti sociálnej práce a sociálneho zamestnávania inováciu, možnosti prepojenia sociálnych služieb a ponúk sociálnej práce s poľnohospodárskym prostredím. Bohužiaľ sa na Slovensku jedná o veľmi málo prepojené sektory. Pokiaľ sa jedná o ďalší rozvoj, ponúka sa možnosť cezhraničnej spolupráce, praktická využiteľnosť v odlúčených a prevažne poľnohospodárskych lokalitách, ale iste existuje mnoho ďalších možností a príležitostí, kde sa dá s témou stretnúť.

Použité zdroje:

- HUDCOVÁ, Eliška. Sociální zemědělství: inovace pro sociální práci (2015), bakalářská práce
- DI IACOVO, Francesco; O'CONNOR, Deirdre (eds.). Supporting policies for Social Farming in Europe Progressing Multifunctionality in Responsive Rural Areas [online]. Printed in may 2009 at Sesto Fiorentino (FI) by Press Service srl on behalf ARSIA, Regione Toscana.
- BRAGG, R.; EGGINTON-METTERS, I.; ELSEY, H.; WOOD, C. Care farming: defining the „offer“ in England. Natural England Commissioned Reports. Number 155. Natural England and other parties, 2014.
- SEMPIK, Joe; HINE, Rachel; WILCOX, Deborah, (eds.). Green care: A Conceptual Framework. Loughborough University, 2010.
- Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru NAT/539. Sociálne poľnohospodárstvo – ekologická starostlivosť a politiky v sociálnej a zdravotnej oblasti. Brusel 12. 12. 2012.